

Katiri nemšujejo, pravio: fila, kar pa gorenci inu drugi po deželi budla imenujeo. Lublanec nudelbret, po deželi dila; hasobsoten riba nezastopi nobeden po stranskih krajih, kader pa rečem obarjena riba, me bodo zastopili. Take besede so nadalaj arenšmalc, to je jajca v masli; knedel to je gnedel; burfel to je kotčnek, kir je na štir kote vrezan; ajmoht to je mesnina v suki al v soki; roš to je mreža; einbund to je zavezana podvica ali potica; šefla kar je zajemnica ali zajemávka. Gorenc inu drugi pravio staklenca namesti flaša, ker je iz stákla to je iz glažavne. Namesti taler pravio dilca ali krog; mavrah je smerček; pušel je snopek ali zvezik.

Libra ali funt je noviga znajdenja starim neznaniga, v tim se rajši veržem po latincih inu lahih, kir imajo besede bol lahke za izreči, kakor Nemci; ravno tako bi jes rajši rekel brodet kakor ajmoht. Per mestih so našem slovenkam, katire se pridejo kuhat učít, narbol smešne besede, kader v novič slišio, postavim: einrirati, oblavširati, gori djati, abtribati, durhšlagati; kar bi se vuner lahko po slovenskim reklo: zasúkati, obariti, iztrebušiti, vmesti ali vmeti, precediti.

Spoznam, de nismo še per zadni popolnimosti čistiga kuhinskiga jezika. Narlaglaj bi meni v ti reči pomagale gospodine po deželi, kir so narbližej per izvirki neskaženiga slovénstva. Zatorej perporočim inu prosim, de bodo pervimu začetku dobrovolno perzanesli, moje perzadevanje poprávili, ter slovensko kuhino v en stanovitni red inu versto djali.“

Lublana 1. dan mali travna 1799.

Valentin Vodnik.

Dopisi in novice.

Iz Št. - Jerneja. Dolga časa ni nič čítati v »Tovarišu« iz Št. - Jerneja. (Kdo je temu kriv? Vr.) Pri nas se je pri šolstvu mnogo spremenilo. V jeseni je bila enorazredna ljudska šola spremenjena v dvorazredno, ter dobili smo učitelja g. Valentin-a Burnik-a, absolviranega osmošolca. Vpisalo se je bilo po stari navadi mnogo otrok. Obiskovali so pa to leto po zimi šolo zaradi velicega snega zelo neredno, ravno tako spomladi. Sedaj je nekaj boljše, kajti šolske zamude prav redno oddajamo krajnemu šolskemu svetu v Št. - Jerneju, kateri je bil perve vse oprostil, druge pa nasvetoval kaznovati z majhino kaznijo, kar je g. c. k. okrajni glavlar iz Krškega stariše povabil v Kostanjevico k »Amtstag-u« in starišem po gospodu ostró zaterjeval, da naj otroke redno v šolo pošiljajo. Ker je fara velika, je tudi mnogo otrok, in tako žele, da bi se dvorazredna šola razširila v trirazredno. — Imeli smo 17. junija t. l. v Št. - Jerneju sejo krajnega šolskega sveta, k kateri je bil tudi gospod c. k. okrajni glavlar — Schönwetter prišel, da smo delali šolski okoliš (Schulsprengel). Dvakrat smo bili že poslali načert, ali ni bil ugodno sestavljen po novih postavah. Sedaj smo ga vendar sestavili in še dostavili, da bode v Št. - Jerneju treba tri-razredne šole, in še v tej fari pri podružnici v Orehovcu blizo Tolstega verha (Feistenberg) nove šole.

Pri tej priliki je prišel g. okr. glavar z udom krajnega šolskega sveta v šolo, ter v vsakem razredu po kake pol ure poslušal. Pokazalo in videlo se je pri tej priliki koliko se nauče otroci, kateri redno šolo obiskujejo, ako ravno le eni dopoldne, drugi popoldne v šolo hodijo.

Na svetega Alojzija dan smo imeli sv. mašo ob osmi uri zjutraj; pri kateri so šolarji lepo peli primerne pešmi. Ob pol devetih se je pričela šola, in gospod c. k. okrajni šolski nadzornik, g. Mihael Wurner pride ogledovat in nadzorovat oba razreda. Dopoldne je bil g. nadzornik nekaj časa v prvem, a nekaj v drugem razredu, ko se je ravno fizika razlagala. Popoldne je prišel nadzorovat otroke, ki popoldne v šolo hodijo, najprvo v I. in potem v II. razredu. Po šoli imeli smo konferencijo in v protokol se je zapisalo, da je bil g. nadzornik zadovoljen z napredkom in disciplino v obeh razredih. —

V našem okraju se šolstvo razvija, šole razširjujejo, večidel v dve- in tri-razredne. Pri nas bodo mogli šolsko poslopje zidati, pa se ljudje boje — akoravno je upati obilne podpore. So tudi preveč boječi. Manjši fare narede prav pripravna šolska poslopja, tukaj pa je taka fara, pa ima tako majhine šolske sobe, da je učilnica sušilnica za otroke in učitelje. V četrtek potem imeli smo v Kostanjevici zbor s 4 vprašanji. V nedeljo 9. julija je imel v Št.-Jerneju pomnoženi krajni šolski svet zopet sejo, v kateri je sklenil, dvorazredno šolo v trirazredno razširiti, in je vljudno naprosil c. k. okr. šolski svet v Krškem, da v ta namen potrebno ukrene. Prostor za podučevanje po tretjem učitelju upa kraj. šol. svet po potu najema ali s preuredbo sedajnega šolskega poslopja dobiti. Nove šole pa še ne mislijo zidati, akoravno bi bilo zelo potrebno. Ker sta sedajna učitelja se zelo trudila v šoli in se še bosta, je pomn. kraj. šol. svet tudi plače zvikšal tako, da ima I. učit. 650 gl., II. uč. 550 gl. in III. uč. 500 l. p. Bog daj tudi verlega tretjega učitelja. Šentjurnejčan.

— *Iz tržaške okolice, 20. junija.* Kakor slišimo, namerava tržaški municipij za prihodnje leto pomnožiti razrede nekaterih šol v okolici. K temu so ga menda prisilili od više strani in je tudi primoran od velike potrebe, ker kakor vemo, sedi v kakej šoli po sto in več otrok skupaj v enej sobi. Vendar pa nič ne slišimo, da bi nameraval municipij napraviti kje novo šolo, če prav bi bilo to v nekaterih krajih silno potrebno. Najbolj zapuščene v tem obziru so pokrajine: sv. Marija Magdalena zgornja, spodnja in Rocol, ker za nje ni nobene šole. Otroci iz teh pokrajin morajo hoditi v daljne mestne šole in se polaščiti, ali pa nič ne hoditi v šolo in ostati v nevednosti in surovosti! Da laže okolico polašči, zida magistrat laške šole med mestom in okolico, da so okoličani prisiljeni svoje otroke vanje pošiljati, ker jim skerbni magistrat v okolici ne dá narodnih učilnic, kolikor bi jih bilo treba. Pred nekimi leti so zidali novo šolo v Ferrieri; to je v skrajnem Rocolu, le nekoliko korakov preč od druge šole na starej mitnici, da jim služi k poitalijančevanju okolice; od Ferriere do Ketinare, to je dobro uro hoda, pa ni nobene šole, prav tako od sv. Jakopa do Škednje ne! Naša misel toraj je ta, da je magistrat dolžan nam napraviti narodno ljudsko šolo za obe sv. Mariji Magdaleni in za Rocol v sredi kje med omenjenimi pokrajinami. Poslanci tržaške okolice, zlasti pa Vidva, gospoda Sancin in Muha kot naša zastopnika, oglasite se v zboru v tem smislu, ko pridejo na vrsto šolske zadeve! »Edinost.«

— *Okrajno učiteljsko zborovanje za mesto Ljubljansko.* (Konec.) III. točka. »Realije v ljudski šoli.« Poročuje g. J. Tomšič (glej vodni članek) in priporočuje te-le točke v sprejemanje: 1. se sprejme brez ugovora; pri 2.: realije naj se v spodnjih razredih ne razpravljajo preobširno in na kvar vajam v

branji nasvetuje vodja A. Praprotnik naj se reče: na kvar jezikovemu poduku, ker šole v Ljubljani podučujejo v dveh jezikih, a prav tako podučevanje zadržuje, da se ne morejo realije obširno razpravljati, a »Prap.« nasvet ostane v manjšini; 3, 4, 5 in 6. točka se sprejme brez ugovora.

IV. Volitev stalnega odbora. (Ostanejo l. l. izvoljeni g. g.: Linhart, Praprotnik, Raktelj, Tomsič.)

V. Poročilo bukvarničnega odseka in volitev. O stanju bukvarnice poročata učitelja Bizjak in Kokalj, rekši, da je bukvarnica odpertá vsaki četrtek od 11—12; bukev je sedaj 322 in 3 slovenski zemljevidi, razposojenih bukev zelita do 20. julija nazaj, nekaj novih bukev se je nakupilo med temi: Dimic-eva zgodovina kranjske dežele, denarjev ostaja sedaj 1 gl. V odseku ostanejo vsi poprejšni gospodje: Belar, Kokalj, Praprotnik, Raktelj, Bizjak. —

G. predsednik sklène zborovanje s trikratnem slavoklici »Njih Veličanstvu«, se zahvaljuje poročevalcema za nujni trud i. dr., a g. podpredsednik Zupancić se zahvaljuje predsedniku za modro in previdno vojenje. Konečno povabi g. predsednik navzoče na večer v zabavni razgovor v »Zg. Šiško« in seja se konča ob 11. uri dopoldne. In tako je bilo zborovanje mestnih učiteljev tretjo leto, odkar ravnatelj Hrovat obravnave vodi.

— V Kamniškem solskem okraji zborujejo učitelji 3. avgusta. Dnevni red je: 1. Predsednik otvori skupščino in volita se zapisnikarja. 2. Naznanijo se najvažnejše šolske postave od poslednje konferencije. 3. Opazke c. k. šol. nadzornika. 4. Kaj in kako se ima podučevati v risanji? in dotični ukaz sl. c. k. ministerstva. 5. Podučevanje v kmetijstvu v Kamn. okraji. 6. Podučevanje v povestnici v ljud. šoli in učni čertež. 7. Poročilo bukvarničnega odseka; nove volitve. 8. Posamezni nasveti. Učitelji so se razdelili v tri oddelke, 1. bode imel poročati o risanji; 2. v kmetijskem poduku in 3. o povestnici. —

— V Kranjskem solskem okraju zborujejo učitelji 10. avgusta v Kranji. Začetek ob 9 v šolski izbi IV. razreda. Na dnevnem redu je: 1. Opazke c. k. nadzornika. 2. Kedaj in kako se ima začeti s spisjem, in kako naj se jemljejo vaje v spisji po selskih šolah (poroč. g. Černilec). 3. O naravoslovskem podučevanju predava g. Jožef Traven. 4. Česa ima rabiti učitelj v šoli, da zbuja in vzderžuje pozornost pri učencih (poroč. g. Černilec). 5. Kako naj se pri številnih vajah rabi računski stroj? (poroč. M. Krek.) 6. V čem je heuristična učna oblika, zakaj se ta oblika ljudskemu učitelju in pri katerih naukih priporoča? (poroč. g. France Gross.) 7. Kaj je nalog in namen sedanji ljudski šoli; katere so zapreke, ki ji napotje delajo, in kako jih odstraniti? (poroč. Valentin Lindner.) 8. Nadaljno izobraževanje učiteljevo (poroč. Vinc. Kmet). 9. Poročilo predsednikovo o okrajni bukvarnici in volitev novih opravnikov. 10. Predlogi.

— Zrelostne skušne na žensk. učiteljišču so bile končane 18. julija. Izprašanih je bilo 16; dostale so vse, a 3 z odliko, le 1 bode čez 2 mesca ponavljala skušnjo iz nekega predmeta. Na m. o. z. učiteljišču so bile končane skušne 24. julija. Narejalo je izpit 23 pripravnikov, a 1 je izstopil med spraševanjem, in 2 učitelja bivša že v službi. — Dostalo jih je 19, 3 imajo ponavljati skušnjo v jednom predmetu. Dva sta bila veržena za 1 leto.

— K zborovanju učiteljev iz sl. okraja ljublj. okolice je prišlo 20 učiteljev, med njimi 3 učiteljice. Navzoč je bil tudi gosp. pl. Fladung, okr. poglavar ljublj. okolice. Zborovanje je trajalo od 8—12 ure. Prihodnjič kaj več.